

Pomenki

o

slovenskem pisanji.

XXXIX.

T. To so ob kratkem poglavitne razlage našega imena. Povedal sem ti jih, kar jih vem; zdaj mi pa imaš ti povedati na vsaktero, kar veš in znaš!

U. Kakor ni zdravo vselej do sitega se najesti, tako tudi ni varno praviti vselej vse, kar človek vé in zna. Povedati ti čem torej le sim ter tje, kar vem, pa tudi, kar mislim, in kadar ti ni prav, pa popravi!

1) Imé svoje razlagati po prvem — se vé da imenitnem — vladarju ali vojvodu je sicer lahko, pa ravno tako kerhko; ni varno, človeka rado prevari; in nova zgodovina je že marsikaj pognala med pravljice in basni, kar so imeli nekdanj v povesti ter so si mislili gotovo resnico. Tudi ni to navadno v dogodivščini. Imena te dobri zgodovinarji razlagajo zdaj mnogo-tero. Poljski zgodovinarji so dostikrat le povestničarji in basniki. Slovencem je ova povestnica znana; po nemški se ji pravi: „Noten ohne Text“, po slovenski pa: „Proklete grablje“, ki so dale temu in unemu po zobeh, da sta omolknila oba. Da jih ne dobim tudi jaz, naj molčim!

2) O Kollarjevi knjigi pravi bistrourni Šafařík sam, „da je delo velike učenosti, pa bolj sad pesniškega duha, kakor globocega preiskovanja“, in spríča po vseh preiskavah, da le Sloven — an — enec — ak je pravo, lastno imé, vse druge pa so pokveke, popake! Kollár je basnik ali pesnik, zgodovinar pa ni. Kakor smo Sloveni popustili malikovstvo, tako pustimo tudi mališke imena! Tevtoni (Nemci) ne izpeljujejo več svojega imena od Tevta.

3) Skorej to veljá od naslednje izpeljave (Solovijani), ki je le preumetna in se doslej pač dokazati ne da. Izvirna je, ali kar vem, se je doslej še nihče ni poprijel. Tudi se mi zdí vse delo imenovanega pisatelja pretenko in kočljivo.

4) Šafařík sam svojo ne terdi; le méní ali sumi, da utegne biti tako ter poprašuje, kaj veljá, ko bi bilo to resnično! Tudi, kar vém, se dosihmal njegove razlage nobeden ni polastil. Dobrovski si je pozneje sam spremislil.

5) Naj več je bilo do poslednjih let tacih, ki so izpelje-

vali ime svojega naroda iz slava gloria, in nekteri so celo terdili, ker so predniki naši svojim veljakom pridevali zlog — *slav*: Boleslav, Miroslav, Vratislav i. t. d. in je bilo tacih kot listja in trave, da je prešlo na zadnje to slavno ime na ves narod. — Toda, kar nas je Adamovega rodu, imamo to bolezen v sebi; slave naše ne kaže tolikanj zgodovina, marveč povestnica ali kako pisano sporočilo; nam drugi očitajo, da se bahamo, in je res nečimurno v imenovanji iskati si slave; oblika sama je tuja in nepravilna; kakor smo se znebili tujega jarma, tako se znebimo i tujega naslova i. t. d.

6) Poprimimo se pa domačega, pravnega in lepega, sej je naj verjetniši; poroki so nam slavni učenjaki: Dobrovski, Vodnik, Kopitar, Miklosič, Metelko i. t. d. Vzlasti me veseli, ako je resnična primera med *člov* — in *slov* — da ves svet spozná, da Sloven — Slovak je prav za prav človek, naj pravi oholi Madjar, kar će (cf. Tót nem ember!).

7) Res imamo po Slovenskem marsiktero Selo, celo Sela, na Selih, tudi v Seleich, seljanov se ne manjka; vendar že časih prav prekanjeni Marko pravi: „A seliti se nomen gentile deducere, est a longe detorquere“.

8) Pa še bolj veljajo te besede verlemu otcu samemu. — Ta pa človeka še vse drugod vódi in drugam zapelje, kakor dragi najin Jezičnik! On ti je „Etymologe, der aus allem alles machen kann!“ — kakor piše Metelko. Slavonci so mu Sclavonier, Sklavoni, Zaklavoni (t. j. Feindewürger) i. t. d.

9) Schlözer je za Slovane veliko storil, in ni mu zameriti, če tu pa tam „tumari“ — kakor pravi Hrovat —, ker bil je tujec. Dobrovski mu je že skazal, kako se likajo v slovanskem rodovinske in narodske imena na *jan* — *jen*, *an* — *en*, in da „Saxonisch“ in bolje mimo „Sächsisch“, „Polonisch“ ne pravilneje od „Polisch ali Polnisch“ (Slavin 1806).

10) Kaj pa čem reči o poslednjem primku? Gerkom in Rimljanom. Sloveni niso bili sužnji; Gerk sužnja ne imenuje *σλαβός* ampak *δούλος*, Latin ne *sclavus* ampak *servus*; da nima ne ta ne un besedi s čistim *sl* v začetku, malokdaj v sredi, kaže jezik sam, torej sta si ga strojila s *k* ali *th* (*ð*) vmes ter pisala: *Sclavi* — ini — eni — ani — inisci in *Sthloveni* — avi — avani i. t. d.; da so Nemci tirali in prodali Slovence za težake celo v jutrove kraje v 9. in 10. veku;

da je zlasti med njimi spočelo se to ime z zmerjanjem (Sklave iz Slave) in da je po njih prešlo v ime germanske pa tudi romanske jezike (l. schiavo, fr. esclave, slaef, slaf), to ni le povest, ampak zgodovina (cf. Šafař. Starožitn.)! Da so pri vsem tem Slovani dostikrat molčali in tiho terpeli, Germani ali Nemci pa ukazovali in gospodarili, to je jasno kot beli dan, ko bi oblačno ne bilo. Ponašali so se kaj pa de z oliko in omiko. Toda — prašam — ali je to omika, ali se v tem kaže prava oliko, da se borne ljudstva podjarmjujejo, da se jim svoboda krati, da se s sužnjimi (sclavi — servi) pitajo in psujejo? Komu dela tako imenovanje večjo nečast, mirnemu tihemu narodu ali pa hudemu gospodovavcu, psovavcu ali psovatelju? Pa — sej se cedi maslo blage olike krog in krog, in Slovenija

Vstaja, izdiha:

Kdo kliče na dan?

(Vodnik.)

XL.

„Ilirsko me kliče

Latinie in Grék,

Slovensko me pravio

Domači vsi prék.“

T. Tako pôje prvi naš pesnik ter kaže, kako smo se imenovali domači sami, in kako so nas klicali tuji, vnanji narodi. Važne za zgodovinsko in jezično vedo so najpred imena, ktere so imeli naši predniki med seboj, in potlej imena, ktere so imeli pri bližnjih sosedih in tujih narodih.

U. Ktere pa so tiste imena?

T. Ločiti so, kakor sva že govorila, a) občne in b) posebne t. j. imena, ktere je imel ves narod in ktere so imeli posamni rodovi. Med prvimi so: Anten na vzhodu, Venden — Vinden na zahodu, Serbi (Sarbi — Srbi), Iliri po Sloveni.

U. Pervo ime je berž ko ne gerško, in med Slovani malo znano?

T. Imenovalo se je tako pleme slovensko v južni Rusiji, okrog črnega morja; ali — ime to je zginilo v 7. stoletji skoraj popolnoma iz zgodovine, in občno je postalo.

U. Kaj mi je misliti o dveh naslednjih: Venden in Serben?

T. Šafařík dokazuje, da je nekdaž to dvoje bilo občno ime našega naroda. Serbi (Srbi) so se imenovali sami, je bilo torej slovo domače, Vendi ali Vindi pa so jim djali tužci. Pozneje se je oboje imenovanje prijelo posamesnih rodov, in v dveh oblikah (Sorbi — Serbi, Venden — Vinden) ohranilo na jugu in severju. Oboje je zdaj le posebno ime, in poslednje le vnanje ali tuje imenovanje.

U. Jeli tretje t. j. Iliri — Ilirci bilo kdaj splošnje ali vesoljno ime?

T. I to ime je tuje; bere se zlasti v latinskih knjigah. (Eos-sc. Cyrillum et Methodium — tamquam Apostolos et Patronos Illyrica gens longe lateque ad extremos borealis orbis fines propagata agnoscit et veneratur); naslov posamnega rodu, in le nekaj časa skorej splošnje ili občno; poslednji čas pa se umikuje, ter se menda popolnoma umaknilo bode naslednjemu nekdaž posebnemu imenovanju: Sloven — Slovenec.

U. To je sedaj občno ime naroda našega! Kako se je povzdignilo v splošnje ali občno?

T. Slovenci so se imenovali prebivavci krog Dunaja (Donave), in ti so prvi imeli za opraviti z omikanimi Greki, Rimljani in drugimi zahodnjimi narodi. K njim sta prišla Ciril in Metod, njihov jezik se je prvi pisal, postal je književni in ta je staroslovenski jezik. Tedaj so Slovenci (Sloveneci) najbolj zasloveli, in tako je njih ime prešlo na ves rod z nekterimi premembami, ki so znane iz poprejšnjih razgovorov.

U. Slověti pa je lepše in boljše mimo slaviti ali celo sloviti. In ravno to bodi v tolažbo vsem, katerim se milo dela po razlagi iz slava gloria, Slavjani — Slaveni gloriosi, inclyti, da je na zadnje vse eno, ker sloveti — sloviti in slaviti so iz korenike *slu* v glagolu sluti (nominari, clarum — inclytum esse), slujem — slovem, ki se vjema z gersk. *κλέω* in lat. *cluo* *clien*s — *cluens*, *inclutus*. In dasiravno se sklenemo v pravi in prvotni pisavi (Sloven — Slovan), vendar peti smemo, svesti si boljše prihodnosti, s pesnikom:

„Slava bode spet slovela,
Ki Slovencam dá ime“.